

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»

**Кафедра менеджменту, фінансів та бізнес-
адміністрування**

УЗГОДЖУЮ

В.о. директора Навчально-наукового
інституту «Європейська школа
бізнесу»

" 2022 р.
Ю. Ремига

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
менеджменту, фінансів та бізнес-
адміністрування

" 07 " 09 2022 р. Н. Приймак

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ»

Рівень вищої освіти:	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти:	Бакалавр
Галузь знань:	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність:	073 «Менеджмент»

Київ – 2022

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена на основі навчальних планів №073б/21-01, №073бз/21-02, №073п/21-03, №073пз/21-04, схвалених на засіданні Вченої ради університету (протокол №7 від 01.07.2021 р.).

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Професор кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування,
доктор економічних наук, професор _____ Ю. К. Зайцев

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні кафедри менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування протокол № 7 від «07» вересня 2022 р.

В.о. завідувача кафедри менеджменту,
фінансів та бізнес-адміністрування

_____ Н. Приймак

Гарант ОП _____ Ю. Ремига

Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Філософія економіки» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Формування якісно нового етапу розвитку економіки та суспільства, базову основу якого складає цифрова економіка, штучний інтелект, тощо, окреслює нові вимоги до сфери вищої освіти, до наукових компетентностей бакалавра з будь-якої спеціальності і, зокрема, з менеджменту.

Фахівець рівня бакалавр повинен свідомо орієнтуватися в інформаційному та науковому міждисциплінарному просторі, оперативно та системно сприймати виклики і ризики прийдешнього майбутнього в економічній, соціально-економічній і соціально-трудовій сфері людського життя, породжувані четвертою промисловою революцією, розвитком нанотехнологічних технологій, розуміти природу, функції та роль у сучасному економічному розвитку позаекономічних чинників, таких як морально-етичні, ціннісні, цивілізаційні тощо. По-за глибоким розумінням сутності та ролі філософського, цивілізаційного, системного підходів до пізнання закономірностей розвитку оточуючого нас середовища, як методологічних інструментів, що формують самостійне глибоке наукове мислення, неможливо визначити і парадигмальні засади власного розвитку, розвитку бізнесу та бізнесів, суспільства, держави, тощо.

Грунтовне вивчення дисципліни «Філософія економіки» дасть змогу студенту навчитися системно мислити при аналізі будь-якої проблеми економічного, соціального, політичного, філософського характеру. Адже, як сказав ще давньогрецький філософ Геракліт: значна обізнаність не означає мудрості, мудрість – це розуміння підвалин і причин. Пізнання філософських основ сутності функціонування та розвитку економіки, економічних відносин між суб'єктами економічного життя, глибинних засад, що визначають специфіку сучасної системи мотивації до праці, дозволить студенту зробити крок до системного розуміння природи, тенденцій і перспектив якісних змін у всіх складових сучасного глобалізованого суспільства, отже зробить його мудрішим, креативнішим, здатним приймати обґрунтовані, конструктивні рішення на засадах відповідних цивілізаційних принципів та ціннісних орієнтирів.

Отже, *філософія економіки*, відображаючи процес пізнання принципів, цілей і діалектики розвитку економіки та суспільства, суспільної думки щодо бажаних результатів суспільного виробництва, розподілу та перерозподілу створеного продукту, *має*, як ми вважаємо, *своїм предметом ціннісні орієнтири*

процесу становлення, функціонування та розвитку економічних і господарських систем на основі сформованих у даний час поглядів щодо сутності і функцій:

гносеології (вчення про свідомість і пізнання); аксіології (вчення про цінності); антропології (вчення про людину); онтології (вчення про основні властивості, структуру та закономірності предметної дійсності – буття);

Таблиця 1.

Ключові організаційні характеристики вивчення дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	Вибіркова	
Розділів – 2	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки	
Змістових розділів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: ---		Семестр	
		4-й	4-й
		Лекції	
		32 год.	4 год.
Загальна кількість годин – 120		Практичні	
		16 год.	2 год.
Тижневе навантаження: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 8	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Самостійна робота	
		72 год.	114 год.
		Вид контролю:	
		Залік	Залік

Міждисциплінарні зв'язки: Головними компонентами системи науково-методичної підготовки бакалавра з менеджменту є структура та зміст навчання, суттєве місце в якій займають дисципліни науково-методологічної спрямованості, а також різні види науково-дослідної роботи студентів. Вони

забезпечують у студента широту світогляду, здатність до системного наукового мислення, навичок науково-дослідницької діяльності тощо.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх бакалаврів розуміння природи, ролі, сили та значення конструктивних ціннісних орієнтирів розвитку економіки та суспільства на засадах традиційних цивілізаційних принципів в умовах системних трансформацій сучасної економічної системи та метасистеми і, на цій основі, вміння визначати способи гуманістичної, людиноцентричної спрямованості своєї майбутньої діяльності.

1.2. Основні завдання дисципліни:

У процесі опанування дисципліни студент повинен навчитися:

- формулювати засади та принципи взаємодії різних суб'єктів економічного життя на основі певних загальноприйнятих у суспільстві цивілізаційних норм і ціннісних орієнтирів їх поведінки;

- розуміти роль позаекономічних чинників появи, розвитку та зняття суперечностей у процесі економічного та соціального розвитку суспільства на основі сприйняття граничних морально-етичних норм співіснування та розвитку індивідів і суспільства, які не можна переходити за будь-яких умов;

- орієнтуватися у складних діалектичних процесах взаємодії та взаємозалежності різних суб'єктів та різних сфер суспільного життя з позицій визначення найбільш раціональних, ефективних та цивілізованих методів і форм прийняття рішень;

- пізнати логіку, діалектику та можливі наслідки виникнення, функціонування та розвитку перетворених і перекручених, зрадливих форм для оптимального соціально-економічного розвитку людини та людства.

Набуті знання та уміння дадуть змогу фахівцю більш глибоко розуміти сутність та логіку розвитку соціально-економічних процесів; виконувати самостійні дослідження в сфері суспільних наук; вміти творчо оцінювати суспільні й економічні явища та визначати способи їх конструктивної трансформації.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

Таблиця 2.

Інтегральна компетентність	Оволодіння практикою філософського розуміння найбільш глибоких причин, які викликають до життя постійну трансформацію економіки, суспільства, людини, породжуючи «революції в головах». Здатність до використання набутих знань для забезпечення гармонійного, гуманістичного розвитку певної організації, соціальної страти, суспільства в напрямку найбільш повного використання та розвитку усіх їхніх потенційних можливостей.
Загальні компетентності	ЗК 1. Здатність проведення досліджень на відповідному сучасним вимогам рівні; ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність); ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 10. Набуття навичок гнучкого системного (міждисциплінарного) мислення;
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 1. Здатність до аналізу логіки виникнення, функціонування та розвитку надскладних системних утворень; засвоєння принципів розуміння сутності та ролі філософського, цивілізаційного та системного підходів у дослідженні проблем економічного та соціального розвитку, прийняття рішень основу якого складає теза: «усе має значення»; СК 3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя; СК 10. Здатність працювати в команді під час групового опанування курсу на засадах діалектики взаємодії загального та окремого;

Таблиця 3.

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

<i>Програмні результати навчання</i>	<u>ПРН 1.</u> Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний, правовий інструментарій для управління в непередбачуваних умовах; <u>ПРН 2.</u> Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення; <u>ПРН 11.</u> Забезпечувати особистий професійний розвиток та планування власного часу; <u>ПРН 14.</u> Вміти проводити дослідницьку роботу та аргументувати власну точку зору; <u>ПРН 17.</u> Розуміти роль позаекономічних чинників появи, розвитку та зняття суперечностей у процесі економічного та соціального розвитку суспільства на основі сприйняття граничних морально-етичних норм співіснування та розвитку індивідів і суспільства, які не можна переходити за будь-яких умов; -орієнтуватися у складних діалектичних процесах взаємодії та взаємозалежності різних суб'єктів та різних сфер суспільного життя з позицій визначення найбільш раціональних, ефективних та цивілізованих методів і форм прийняття рішень;
--	--

Результати навчання, формуванню яких сприяє вивчення даної навчальної дисципліни:

- забезпечення здатності студента до системного наукового мислення, до проведення міждисциплінарного аналізу проблем і суперечностей у системі управління фірмою, корпорацією, окремими галузями та економікою в цілому на засадах системного, інституційного, філософського, цивілізаційного підходів;
- здатність до використання системи позаекономічних, морально-етичних, цивілізаційних наукових підходів і методів для розробки ефективних концепцій і моделей управління фірмами, організаціями;
 - здатність виявляти невирішені проблеми у предметній області, формулювати завдання дослідження та визначати шляхи їх рішення;

- здатність розробляти раціональну структуру змісту наукового дослідження;
- здатність формувати наукові гіпотези, та забезпечувати науковий характер їх аргументації;
- Підвищення рівня свідомого сприймання проблем і викликів оточуючого світу, можливостей безпосередньої участі їх розв'язанні;

Також студент буде знати:

- закономірності процесу становлення та роль філософських методів дослідження засадничих основ функціонування економічних систем, їх впливу на глибину розуміння сучасних принципів взаємодії суб'єктів економічної діяльності;
- сутність, зміст та роль ціннісних орієнтирів індивіда, бізнесу, суспільства, держави для забезпечення конструктивного розвитку на ;довготривалу перспективу;
- причини та специфіку якісних трансформацій системи мотивації до праці у просторі глобальної цифрової економіки;

уміти:

- системно аналізувати виклики, проблеми та суперечності функціонування економіки, бізнесу та суспільства відбирати та аналізувати інформацію з теми наукового дослідження;
- свідомо використовувати ціннісні орієнтири, морально-етичні норми поведінки, що склалися у національних державах і в глобалізованому економічному просторі в інтересах якісного вдосконалення системи управління бізнесом, державою, суспільством на етапі динамізації процесів розвитку цифрової економіки та штучного інтелекту;
- застосовувати отриманні знання для формування та обґрунтування ефективних стратегій у власній економічній діяльності;

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ЄКТС.

Розділ 1. Основні етапи становлення та розвитку філософії економіки як науки

ТЕМА 1. Філософія - мати системи наук сучасного суспільства

Філософія. Гносеологія науки. Гуманістична парадигма в філософії науки. Діалектична концепція науки. Діалектична концепція філософії науки.

Діалектична концепція співвідношення філософії та науки. Виклики та проблеми розвитку сучасної економіки і місія філософії щодо їх розв'язання.

Сучасний економіст і філософія. Ключові завдання та функції сучасної економічної науки і засадничі принципи їх реалізації.

Методологічний плюралізм і *предмет філософії економіки*

Метод філософії науки. Світогляд. Онтологія науки. Поліпарадигмальна концепція філософії науки. Праксеологія.

Філософія соціально-гуманітарних наук.

ТЕМА 2. Діалектика співвідношення об'єктивної логіки економічного розвитку та суб'єктивного мислення в економічних дослідженнях

Взаємозв'язок і взаємовпливи об'єктивного та суб'єктивного у забезпеченні функціонування економіки як системи, діалектика реалізації

Рівень та якість суб'єктивного мислення вчених, підприємців, представників влади і проблеми забезпечення конструктивного розвитку об'єктивних економічних і соціальних процесів у суспільстві.

Діалектика єдності сутності і форми у процесі функціонування і розвитку економічних і соціальних систем як умова їх життєвості та ефективності.

Філософія перетворених форм та їх впливу на економічне життя суспільства: сутність процесу, сприйняття, використання, значення розуміння для узгодження інтересів і прийняття рішень.

ТЕМА 3. Сучасне суспільство та економіка: діалектика взаємозалежності можливостей і методологія її пізнання

Позитивні зміни в економіці та суспільстві глобалізованого світу на початку ХХІ ст. і нові виклики, що потребують розв'язання.

Діалектика прямих і зворотних зв'язків у стосунках між державою, суспільством та окремою людиною, як елементом суспільства.

Петер Козловські; «Суспільство і держава: неминучий дуалізм» (1998)

Розкриття форм прояву *діалектики можливостей взаємовпливів і меж взаємопроникнення суспільства та економіки* як основа розуміння засад субстанціональної та інституційної архітекτονіки сучасного суспільства.

Мілтон Фрідмен про «способи аналізу, інтерпретації або організації даних, які виявляють, що непов'язані й відмінні на перший погляд явища суть прояви більш фундаментальної та відносно простої структури».

Діалектика функцій поняття «можливість», «можливості» у пізнанні взаємозалежностей процесів, що виникають в реальному економічному, політичному та суспільному житті.

Домінування ринку та уніфікація порядків в межах планети як фактор динамізації процесів ігнорування проблем «соціального буття» та суспільства (Карл Поланьї). *Позиція неолібералів*: усе, що суперечить вимогам саморегульованого ринку, «аномалія та зловживання».

Проблема цінностей, які визначають принципи діалектичного поєднання приватних та суспільних інтересів в процесі сучасного економічного життя, визначення стратегічних цілей розвитку та інструментів їх досягнення.

ТЕМА 4. Цінності: характеристика поняття, ролі, функцій, суперечностей у визнанні та сприйманні

Проблема забезпечення сумісності інтересів і система ціннісних орієнтирів бізнесу, індивіда та суспільства

Цінності, система цінностей та суперечливість процесу трансформації ціннісних орієнтирів економічної діяльності капіталу

Граничні межі та суперечності ціннісних орієнтирів діяльності людини заснованої виключно на економічних потребах та інтересах

Проблеми та суперечності трансформації системи універсальних цінностей, ціннісних орієнтирів людської діяльності у сучасному суспільстві

Тема 5. Філософські проблеми мотивації економічної діяльності людини та суспільства в умовах системної трансформації способів виробництва

Основні інституціональні форми системи включення людини у процес економічної діяльності: потреба, інтерес, мотив, стимул, праця, результат.

Філософські засади розуміння сутності, функцій і ролі праці у розвитку людської цивілізації. Георг В. Гегель про філософію сприйняття праці: «Праця утворює»; Сергій Булгаков та його «Філософія господарства» про дух капіталізму. Філософія сприймання потреби у праці у сучасній науковій літературі.

Філософські засади характеристики принципів, структури та форм мотивації до праці на різних історичних етапах розвитку економічних систем:

Філософія меркантилізму. Стратегія філософської думки епохи «спраги наживи». Епоха модерна: економіка у філософії соціального буття. Ідея свободи: власність і людина. Парадигма раціоналізму: розсудок, розум, діяльність. Постулат егоїзму: вигода в якості моралі.

Філософія епохи становлення «економічного» суспільства: філософія капіталу, моралі та «економічної людини» в умовах розгортання ринкової системи господарювання. *Філософія цінностей:* користь, прибуток, смисл.

Неолібералізм, мейнстрім, постнеолібералізм як основа методологічного обґрунтування економічного розвитку суспільства та економічної поведінки індивіда.

Карл Поланьї – філософія включення найманих працівників у суспільне виробництво на ранніх стадіях розвитку капіталізму - «мотивація голоду»;

Й.А. Шумпетер про найефективнішу систему мотивації до праці у розвиненій капіталістичній ринковій економіці.

Людина у постіндустріальній економіці: становлення нових мотивів діяльності; зміст і форми прояву нової мотивації. *По той бік відчуження:* соціальна творчість та свобода. Асоційована соціальна творчість як сутність процесу соціального звільнення.

ТЕМА 6. Філософський і цивілізаційний підходи до аналізу сучасних економічних проблем та шляхів гармонізації соціальної і ринкової справедливості

«Підхід»: сутність поняття. Ключові принципи та функції філософського підходу у пізнанні економічних і соціальних проблем сучасного світу. *Людина у системі координат філософського підходу*

Трансформація системи підходів до дослідження проблем економічного розвитку в умовах глобалізації та цифровізації суспільства.

Економічна справедливість. Процеси, що визначають стани економічної справедливості – експлуатація; дискримінація; депривація.

Основні історичні форми справедливості: справедливість епохи традиційного суспільства; справедливість індустріальної епохи; справедливість постіндустріальної епохи, справедливість епохи цифрової економіки.

Еволюція соціально-філософської та етичної думки у розумінні проблеми справедливості: «Лінія Платона» та «Лінія Аристотеля». Г.В.Ф. Гегель про проблему співвідношення рівності та справедливості. «Теорія справедливості» Джона Ролза.

Соціальна теорія справедливості. Основні моделі соціальної справедливості: силова; договірна; інтуїтивістська; утилітаристська.

Основні проекти реалізації справедливості: консервативний; ліберальний; соціалістичний; комуністичний.

Цивілізаційний підхід як необхідна складова філософського осмислення закономірностей економічного та суспільного розвитку в умовах стрімкого ускладнення форм і процесів взаємодії суб'єктів економічного життя на планеті.

РОЗДІЛ 2. Філософські принципи формування нової методологічної парадигми економічних досліджень в умовах системної трансформації сучасного суспільства.

ТЕМА 7. Філософія та парадигмальне мислення: «парадигма» досліджень як засаднича основа спрямованості пізнавального процесу

Методологічна парадигма економічних досліджень, її ключові функції та роль.

Зміна парадигми дослідження у процесі розвитку економічних систем.

Філософські принципи формування нової методологічної парадигми економічних досліджень в умовах системної трансформації сучасного суспільства.

Системна парадигма та її роль у формуванні ефективних підходів до досліджень.

Полярність принципів і цілей людиноцентричної та трансгуманістичної парадигми як основна філософська методологічна проблема досліджень розвитку сучасної економіки та суспільства.

ТЕМА 8. Філософські проблеми визначення конструктивної парадигми у наукових дослідженнях, в управлінні та політиці в умовах становлення цифрового суспільства

Інституційні форми ключових сфер, факторів і результатів економічної діяльності у цифровій економіці: праця, капітал, домінуючі сфери суспільного виробництва, технології, продукт, багатство, добробут, потреби, цінності,

Нова парадигма управління розвитком в умовах становлення цифрової економіки та цифрового суспільства: якісні зміни в архітектоніці економічної системи та необхідність створення динамічної конкурентної моделі боротьби за майбутнє.

Філософський підхід до розуміння сутності процесу конкуренції за майбутнє в умовах промислової революції 4.0 та цифрової економіки.

«Нова реальність» (І. Кант) та «зміни стану системи» в умовах переходу до цифрової економіки. Принципи «нової» філософії ціннісних орієнтирів цілей, методів і форм розвитку у глобалізованій економіці в епоху революції 4.0.

Виклики цифрової економіки та консервативність сучасного менеджменту – діалектика суперечливості та методологія її подолання.

ТЕМА 9. Принципи «нової» філософії ціннісних орієнтирів цілей, методів і форм економічного розвитку у глобалізованій економіці в епоху розгортання четвертої промислової революції

Обґрунтування ключових цивілізаційних принципів нової технологічної епохи.

Цивілізаційні принципи трансформації ціннісних орієнтирів розвитку економіки та суспільства в умовах нанотехнологічних революцій.

Актуалізація соціальних потреб у збереженні фундаментальних цивілізаційних засад функціонування та розвитку людства. Необхідність формування ефективної економічної політики людиноцентричного спрямування та *осмислення принципів узгодження цивілізаційних надбань та орієнтирів розвитку суспільства з системними викликами наукових революцій*. Ключові цілі сучасних теоретичних досліджень: *«Позиціонування майбутнього конкретних об'єктів у майбутньому засобами самого майбутнього»*.

Напрями розвитку наукової думки щодо дослідження інноваційно-технологічних змін, змістовних форм і напрямів нанотехнологічної та цифрової революції, тенденцій і віддалених наслідків розгортання цифрової революції в усіх сферах економічного та суспільного життя

Джеффри Сакс (Сакс Д. Цена цивилизации. 2012), А. А. Гриценко, В. М. Тарасевич, Ю. К. Зайцев та інші про принципи «нової» філософії ціннісних орієнтирів цілей, методів і форм економічного розвитку в епоху розгортання четвертої промислової революції, про необхідність «розглядати економіку не тільки у технічних категоріях, але й як частину глобальної структури людського існування, яка управляється гуманістичними принципами».

ТЕМА 10. Методологія пізнання сутності, ключових ознак та елементів архітекτονіки цифрової економіки як системи. Філософія головних завдань менеджменту епохи цифрової економіки

Засаднича філософія менеджменту епохи цифрової економіки - визначення стратегічних об'єднувальних цілей функціонування організації на рівні підприємства, фірми, галузі, національної та глобальної економіки.

Нові концептуальні моделі менеджменту та їх основні засадничі елементи на етапі становлення глобального інформаційного суспільства: шведська та північноєвропейська моделі управління; німецька модель соціального ринкового господарства; американська модель «пожиттєвого навчання»; японська модель «система пожиттєвого найму».

Розуміння філософії якісних змін у системі цілеполагання та мотивації економічної діяльності працюючих політичними елітами: ключова платформа порядку денного (ювілейного) Всесвітнього економічного форуму в Давосі (Швейцарія, січень 2020 р.) – «Капіталізм для всіх», або «капіталізм стейкхолдерів», «народний капіталізм».

Цифрова економіка та її ключові ознаки. «Цифрові блага» та «цифрова

цінність». Ключові елементи архітекτονіки цифрової економіки.

«Три рівні штучного інтелекту»: «Обмежений штучний інтелект (ANI); Загальний штучний інтелект (AGI); Штучний суперінтелект (ASI)».

Нові типи та форми конкуренції на ринку праці - між людиною та штучним інтелектом; «між генетично модифікованими та немодифікованими індивідами» - (*Шваб, Клаус. Четвертая промышленная революция / Клаус Шваб. 2018*). Процес «технологічного заміщення праці» - *Коллинз, Рэндалл. Средний класс без работы: выходы закрываются // Есть ли будущее у капитализма? (2013)*

Нова функціональна парадигма стратегічного менеджменту як умова забезпечення адекватної реакції бізнесу, держави та суспільства на виклики революційних техно-соціальних змін на планеті.

ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ:

Тема 1. Філософія - мати системи наук сучасного суспільства

1. Філософія. Гносеологія науки. Гуманістична парадигма в філософії науки. Діалектична концепція науки.
2. Діалектична концепція співвідношення філософії та науки. Діалектична концепція філософії науки.
3. Метод філософії науки. Світогляд. Онтологія науки. Поліпарадигмальна концепція філософії науки. Праксеологія.
4. Сучасний економіст і філософія. Методологічний плюралізм і предмет філософії економіки
5. Філософія соціально-гуманітарних наук.

ТЕМА 2. Діалектика співвідношення об'єктивної логіки економічного розвитку та суб'єктивного мислення в економічних дослідженнях

1. Ключові завдання та функції філософії економіки і засадничі принципи їх реалізації
2. Діалектика об'єктивної логіки економічного розвитку та логіки суб'єктивного мислення суб'єктів господарювання
3. Роздвоєння, дуалізм мислення різних суб'єктів економічної діяльності у сприйнятті оточуючого світу: причини, шляхи подолання
4. Розвиток продуктивних сил і соціально-економічних відносин на засадах науково-технічних революцій і трансформація суб'єктивного мислення власників великого капіталу щодо ролі найманої праці

ТЕМА 3. Сучасне суспільство та економіка: діалектика взаємозалежності можливостей і методологія її пізнання

1. Позитивні зміни в економіці та суспільстві глобалізованого світу на початку ХХІ ст. і нові виклики, що потребують розв'язання
2. Діалектика прямих і зворотних зв'язків у стосунках між державою, суспільством та окремою людиною. Петер Козловські (ФРН); «Суспільство і держава: неминучий дуалізм» (1998).
3. Розкриття принципів і форм прояву *діалектики можливостей взаємовпливів і меж взаємопроникнення суспільства та економіки*. Карл Поланьї проти неолібералів.
4. Проблема цінностей, які визначають принципи діалектичного поєднання приватних та суспільних інтересів в процесі економічного життя, визначення стратегічних цілей розвитку та інструментів їх досягнення.
5. Основні переваги філософського осмислення закономірностей розвитку сучасної економіки для конструктивних коректив концептуальних моделей економічної політики країн в умовах глобалізації та революції 4.0.

ТЕМА 4. Цінності: характеристика поняття, ролі, функцій, суперечностей у визнанні та сприйманні

1. Проблема забезпечення сумісності інтересів і система ціннісних орієнтирів бізнесу, індивіда та суспільства
2. Цінності, система цінностей та суперечливість процесу трансформації ціннісних орієнтирів економічної діяльності капіталу
3. Граничні межі та суперечності ціннісних орієнтирів діяльності людини заснованої виключно на економічних потребах та інтересах
4. Проблеми та суперечності трансформації системи універсальних цінностей, ціннісних орієнтирів людської діяльності у сучасному суспільстві

ТЕМА 5. Філософські проблеми мотивації економічної діяльності людини в умовах системної трансформації способів виробництва

Лекція 1.

1. Філософські засади розуміння сутності, функцій і ролі праці у розвитку людської цивілізації
2. Основні інституціональні форми системи включення людини у процес економічної діяльності: потреба, інтерес, мотив, стимул, праця, результат
3. Філософія розуміння праці, потреб і ціннісних орієнтирів людини в умовах становлення епохи глобальної цифрової економіки

Лекція 2. Філософські засади мотивації до праці на різних етапах розвитку економічних систем. Філософія цінностей: користь, прибуток, смисл

1. Карл Поланьї : філософія включення найманих працівників у суспільне виробництво в період становлення системи капіталістичних відносин - «мотивація голоду»;

2. Й.А. Шумпетер про найефективнішу систему мотивації до праці у розвиненій капіталістичній ринковій економіці.

3. Неолібералізм, мейнстрім, постнеолібералізм як основа методологічного обґрунтування економічного розвитку суспільства та економічної поведінки індивіда.

4. Людина у постіндустріальній економіці: становлення нових мотивів діяльності; зміст і форми прояву нової мотивації.

ТЕМА 6. Філософський і цивілізаційний підходи до аналізу сучасних економічних проблем та шляхів гармонізації соціальної і ринкової справедливості

1. *«Підхід»: сутність поняття як методологічного інструмента пізнання отчуженого світу.*

2. Філософський підхід та його функції у пізнанні економічних і соціальних проблем сучасного суспільства. *Людина у системі координат філософського підходу*

3. Економічна справедливість. Процеси, що визначають стани економічної справедливості. Основні історичні форми справедливості.

4. Соціальна теорія справедливості. Основні моделі соціальної справедливості. Основні проекти реалізації справедливості.

5. Цивілізаційний підхід як необхідна складова філософського осмислення закономірностей економічного та суспільного розвитку в умовах глобалізації та цифровізації усіх форм суспільного життя

РОЗДІЛ 2. Філософські принципи формування нової методологічної парадигми економічних досліджень в умовах системної трансформації сучасного суспільства.

ТЕМА 7. Філософія та парадигмальне мислення: «парадигма» досліджень як засаднича основа спрямованості пізнавального процесу

1. Методологічна парадигма економічних досліджень, її ключові функції та роль. Зміна парадигми дослідження у процесі розвитку економічних систем.

2. Філософські принципи формування нової методологічної парадигми економічних досліджень в умовах системної трансформації сучасного суспільства.

3. Системна парадигма та її роль у формуванні ефективних підходів до досліджень.

4. Полярність принципів і цілей людиноцентричної та трансгуманістичної парадигми як основна філософська методологічна проблема досліджень розвитку сучасної економіки та суспільства.

ТЕМА 8. Філософські проблеми визначення конструктивної парадигми у наукових дослідженнях, в управлінні та політиці в умовах становлення цифрового суспільства

1. Інституційні форми ключових сфер, факторів і результатів економічної діяльності у цифровій економіці: праця, капітал, домінуючі сфери суспільного виробництва, технології, продукт, багатство, добробут, потреби, цінності,

2. Нова парадигма управління розвитком в умовах становлення цифрової економіки та цифрового суспільства: якісні зміни в архітектоніці економічної системи та необхідність створення динамічної конкурентної моделі боротьби за майбутнє.

3. Філософський підхід до розуміння сутності процесу конкуренції за майбутнє в умовах промислової революції 4.0 та цифрової економіки.

4. «Нова реальність» (І. Кант) та «зміни стану системи» в умовах переходу до цифрової економіки. Принципи «нової» філософії ціннісних орієнтирів цілей, методів і форм розвитку у глобалізованій економіці в епоху революції 4.0.

5. Виклики цифрової економіки та консервативність сучасного менеджменту – діалектика суперечливості та методологія її подолання.

ТЕМА 9. Принципи «нової» філософії ціннісних орієнтирів цілей, методів і форм економічного розвитку у глобалізованій економіці в епоху розгортання четвертої промислової революції

1. Ключові цивілізаційні принципи нової технологічної епохи та напрями трансформації ціннісних орієнтирів розвитку економіки і суспільства в умовах нанотехнологічних революцій.

2. Філософія принципів узгодження цивілізаційних надбань та орієнтирів розвитку суспільства з системними викликами наукових революцій та формування економічної політики людиноцентричного спрямування.

3. Розвиток наукової думки щодо природи змістовних форм і напрямів нанотехнологічної революції і віддалених наслідків розгортання цифрової революції в усіх сферах економічного та суспільного життя

4. Джеффри Сакс, А. А. Гриценко, В. М. Тарасевич, Ю. К. Зайцев та інші дослідники про необхідність «розглядати економіку як частину глобальної структури людського існування, яка управляється гуманістичними принципами» (С. 241) .

ТЕМА 10. Методологія пізнання сутності, ключових ознак та архітекτονіки цифрової економіки як системи. Філософія головних завдань менеджменту епохи цифрової економіки

1. Засаднича філософія менеджменту епохи цифрової економіки - визначення стратегічних об'єднувальних цілей та умов функціонування організації на рівні фірми, галузі, національної та глобальної економіки.
2. Нові концептуальні моделі менеджменту та їх основні засадничі елементи на етапі становлення глобального інформаційного суспільства
3. Філософія якісних змін у системі цілеполагання та мотивації економічного розвитку у свідомості політичних еліт: Давос (Швейцарія, січень 2020 р.) – «Капіталізм для всіх», або «капіталізм стейкхолдерів».
4. Цифрова економіка та її ключові ознаки. «Цифрові блага» та «цифрова цінність». Ключові елементи архітекτονіки цифрової економіки.
5. «Три рівні штучного інтелекту»: «Обмежений штучний інтелект (ANI); Загальний штучний інтелект (AGI); Штучний суперінтелект (ASI)».
6. Нові типи та форми конкуренції на ринку праці - між людиною та штучним інтелектом; «між генетично модифікованими та немодифікованими індивідами» - (Шваб, Клаус)

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 4.

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний розділ 1. Основні етапи становлення та розвитку філософії економіки як науки												
1. Вступ. Філософія - мати системи наук сучасного суспільства	10	2	-	-	-	8	18	2	-	-	-	16
2. Діалектика співвідношення об'єктивної логіки економічного розвитку та суб'єктивного мислення в економічних дослідженнях	10	2	-	-	-	8	16	-	-	-	-	16
3. Сучасне суспільство та економіка: діалектика взаємозалежності можливостей	12	2	2	-	-	8	20	-	2	-	-	18

і методологія її пізнання												
4. Цінності: характеристика поняття, ролі, функцій, суперечностей у визнанні та сприйманні	12	4	2	-	-	6	18	-	2	-	-	16
5. Філософські проблеми мотивації економічної діяльності людини та суспільства в умовах системної трансформації способів-виробництва	14	4	2	-	-	8	16	-	-	-	-	16
6. Філософський і цивілізаційний підходи до аналізу сучасних економічних проблем та шляхів гармонізації соціальної і ринкової справедливості	12	4	2	-	-	6	16	-	-	-	-	16
Разом за змістовим розділом 1	70	18	8	-	-	44	104	2	-	-	-	98
Змістовий розділ 2 Філософські принципи формування нової методологічної парадигми економічних досліджень в умовах системної трансформації сучасного суспільства.												
7. Філософія та парадигмальне мислення: «парадигма» досліджень як засаднича основа спрямованості пізнавального процесу	12	2	2	-	-	8	16	-	-	-	-	16
8. Філософські проблеми визначення конструктивної парадигми у наукових дослідженнях, в управлінні та політиці в умовах становлення цифрового суспільства	12	4	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Принципи «нової» філософії ціннісних орієнтирів цілей, методів і форм економічного розвитку у глобалізованій економіці в епоху розгортання четвертої промислової революції	12	4	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
10. Методологія пізнання сутності, ключових ознак та елементів архітекtonіки цифрової економіки як системи. Філософія головних завдань менеджменту епохи цифрової економіки	14	4	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-

<i>Разом за змістовим розділом 2</i>	50	14	8	-	-	28	16	-	-	-	-	16
Усього годин	120	32	16	-	-	72	120	2	4	-	-	114

• ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни лабораторні заняття не передбачені.

6. МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення курсу «Філософія економіки» з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів використовуються наступні навчальні технології:

- проблемні лекції;
- міні-лекції;
- семінари-дискусії;
- мозкові атаки;
- презентації (обговорення і захист матеріалів реферату під час аудиторних занять або ІКР, обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР);
- розгляд підготовлених матеріалів;
- участь у діловій грі;
- перевірка правильності виконаних завдань;
- активна участь у різних видах аудиторних занять;
- підготовка наукових публікацій;
- виконання завдань в рамках дослідницьких проектів;
- наукові доповіді на семінарах.

Методи активізації процесу навчання, з одного боку, визначає викладач, а з іншого - обирають студенти самостійно.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента бакалаврського рівня - це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі, СРС є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у позааудиторний час. Така форма роботи є складовою навчального процесу, що впливає на глибину та стійкість набутих знань і умінь, які будуть творчо застосовуватися у майбутній професійній діяльності.

Метою СРС є засвоєння студентами в необхідному обсязі навчальної програми з дисципліни «Філософія економіки» та послідовне формування у них самостійності в аналізі складних явищ і процесів, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця вищої кваліфікації.

У процесі самостійної роботи студент має перетворитися в активного учасника навчального процесу, навчитись свідомо ставитись до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Вивчаючи курс «Філософія економіки», студент використовує основні види самостійної роботи:

- самостійну роботу, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять (підготовка до семінарських занять, написання рефератів, есе тощо);
- науково-аналітичну роботу;
- наукову роботу.

Залежно від завдань та змісту навчального курсу самостійна робота може включати такі форми:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до семінарських занять та до написання контрольних робіт;
- системне вивчення матеріалу курсу перед написанням модулів;
- виконання індивідуальних завдань: написання реферату, підготовка критичного есе, пошук та огляд літературних джерел.

Можливі види самостійної роботи студентів, форми контролю та звітності

Види та форми самостійної роботи	Форми контролю та звітності
1. Підготовка до поточних аудиторних занять	
1.1. Вивчення обов'язкової та додаткової літератури, текстів лекцій тощо 1.2. Виконання домашніх завдань (конспектування) курсу власності, економічної влади та управління 1.3. Підготовка до семінарських занять 1.4. Підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю	1.1. Активна участь в різних видах аудиторних занять 1.2. Перевірка правильності виконання завдань 1.3. Активна участь в семінарських (практичних, лабораторних) заняттях 1.4. Написання контрольної роботи тощо
II. Пошуково-аналітична робота	
2.1. Пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою курсу 2.2. Написання реферату (есе) за заданою проблематикою 2.3. Аналіз конкретної виробничої ситуації та підготовка аналітичної записки (Case study) 2.4. Аналітичний розгляд наукової публікації 2.5. Практикум з навчальної дисципліни з використанням програмного забезпечення	2.1. Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять або ІКР 2.2. Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час аудиторних занять або ІКР 2.3. Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР 2.4. Розгляд підготовлених матеріалів, участь у діловій грі 2.5. Перевірка правильності виконання завдань
III. Наукова робота	
3.1. Участь в наукових студентських конференціях і семінарах 3.2. Підготовка наукових публікацій 3.3. Виконання завдань в рамках дослідницьких проектів кафедри (факультету)	3.1. Доповіді на наукових студентських конференціях і семінарах 3.2. Обговорення з викладачем підготовлених матеріалів, подача в друк 3.3. Використання матеріалів в звіті з НДР

Обсяги та форми самостійної роботи студентів визначаються навчальним планом.

8. ІНДИВІДУАЛЬНО-КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА

Індивідуально-консультативна робота - це вид навчальної роботи викладача, яка здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки та захисту завдань, перевірки конспектів навчальних текстів та конспекту наукових текстів, що винесені на поточний контроль.

Індивідуальні заняття проводяться з окремими студентами з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних творчих здібностей.

Консультація - це форма навчального заняття, при якій студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Індивідуально-консультативна робота викладача здійснюється згідно нормативу навчальної робочої програми.

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) є однією з форм самостійної роботи майбутніх фахівців, виконання якого передбачає створення умов для розвитку та реалізації творчих можливостей студентів. ІНДЗ має на меті поглиблення, критичне усвідомлення та закріплення знань, які студенти набувають у процесі навчання, а також застосування цих знань для написання рефератів, доповідей, виступів на конференціях тощо.

ІНДЗ виконуються студентами бакалаврського рівня у другому семестрі. Вони мають сприяти формуванню та розвитку здатності студента до творчого, критичного наукового мислення та аналізу, вміння аргументувати та відстоювати публічно власну думку, робити узагальнення наукового характеру, розробляти власну концепцію та прогностичну модель розвитку економічних і соціальних процесів, що досліджуються.

Завдяки науковому обґрунтуванню актуальності обраної теми, визначенню мети роботи, огляду існуючих точок зору на проблему, або стислому опису ситуації, яка склалася на даний час в галузі, формулюванню власної думки стосовно обраної теми, яка змістовно відображає основну ідею роботи, що виконується, а також системному характеру представлених висновків і рекомендацій студент має можливість створити собі репутацію фахівця, здатного в логічній і переконливій, ясній і доступній формі відстоювати свою точку зору,

приймати та реалізовувати ефективні рішення. ІНДЗ у різноманітних формах. Отже, ІНДЗ є важливою формою підготовки майбутнього фахівця – менеджера, здатного до самостійного стратегічного мислення та проектування ефективних управлінських моделей.

Виконання, оформлення та захист ІНДЗ здійснюється студентом в індивідуальному порядку під контролем та на основі консультацій професора.

10. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента над засвоєнням навчальної дисципліни є необхідним елементом ефективного формування компетентностей та включає:

- вивчення та критичний аналіз сутності питань, що винесені на самостійне опрацювання;
- засвоєння наукового інструментарію дисципліни - основних понять, категорій, інституційних форм, які необхідні для формування системи наукового мислення щодо проблем, які складають предмет курсу;
- самостійне опрацювання наукових джерел – монографій провідних вчених, статей у фахових журналах і збірниках, інтернет ресурсу, тощо;
- Систематична та системна підготовка до семінарських і практичних занять, до виступів під час обговорення конкретних тем курсу;

Мета самостійної роботи – відповідним комплексом заходів забезпечити регулярну і ефективну самостійну роботу студентів над вивченням дисципліни «Філософія економіки».

Теми рефератів та есе для презентації на семінарських та індивідуально-консультативних заняттях:

1. Гуманітарна парадигма в філософії науки
2. Філософія меркантилізму. Стратегія філософської думки епохи «спраги наживи».
3. Епоха модерна: економіка у філософії соціального буття
4. Ідея свободи: власність і людина.
5. Парадигма раціоналізму: розсудок. Розум. Діяльність. Постулат егоїзму: вигода в якості моралі.
6. Філософія епохи становлення «економічного» суспільства: філософія капіталу, моралі та «економічної людини» в умовах розгортання ринкової системи господарювання

7. «Дух» капіталізму у В. Зомбарта та С. Булгакова.
8. Англійська школа неокласики: прагматизм і людська діяльність.
9. Аналітична філософія Л. Вітгенштейна та її значення для подолання кризи ліберальної економіки. Модель людини: індивідуальне *verus* суспільне.
10. Філософія праксеології Л. фон Мізеса.
11. Філософія теорії сучасного інституціоналізму.
12. Сучасна наука та її філософія. Критеріальні ключові ознаки та принципи сучасної науки.
13. Місце соціальної філософії у структурі загальної філософії та її предмет. Основні напрями сучасної соціальної філософії.
14. Основні напрями дослідження проблеми власності у соціальній філософії: проблема «виправдання» власності
15. Діалектика заперечення заперечення у системі відносин власності в процесі трансформації економічних систем.
16. Основні інституціональні форми системи включення людини у процес економічної діяльності: потреба, інтерес, мотив, стимул, праця, результат.
17. Філософські засади розуміння сутності, функцій і ролі праці у розвитку людської цивілізації
18. Сергій Булгаков та його «Філософія господарства» про дух капіталізму.
19. Філософія сприймання потреби у праці у сучасній науковій літературі.
20. Філософські засади характеристики принципів, структури та форм мотивації до праці на різних історичних етапах розвитку економічних систем
21. Людина у постіндустріальній економіці: становлення нових мотивів діяльності
22. Філософські засади розуміння тенденцій розвитку сутності, змісту та форм мотивації до праці в умовах формування ознак постеконічного суспільства
23. Філософія залежності між певними станами соціальної стратифікації та соціальної нерівності.
24. Криза ідентичності як результат і чинник соціальної депривації, соціального відчуження внаслідок розвитку внутрішніх суперечностей в економічних системах.

25. Філософське трактування ключових ознак і функцій сучасного середнього, вищого та нижчого класу з позицій забезпечення стратегічних потреб економічного розвитку суспільства

26. Діалектична онтологія. Діалектична суперечність. Якісний стрибок.

27. Діалектика єдності сутності і форми у процесі функціонування і розвитку економічних і соціальних систем як умова їх життєвості та ефективності.

28. Філософія перетворених форм та їх впливу на економічне життя суспільства.

29. Практика та Істина: діалектика як метод зняття неадекватності у розумінні сутності перетворених форм.

30. Яку роль відіграють позаекономічні чинники у забезпеченні цілісного характеру економічних систем та ефективності їх функціонування ?

31. Які перетворені форми у системі економічних відносин сучасного суспільства можуть позитивно впливати на економічний розвиток і які гальмують його ?

32. У чому полягає діалектика філософії цінностей ? Як співвідносяться користь, прибуток, смисл ?

33. У чому полягає конструктивність філософії капіталу ?

34. Значення для розуміння ефективності позаекономічних чинників економічного розвитку філософських концепцій «Дух» капіталізму у В. Зомбарта та С. Булгакова

35. Людина та проблеми її функціонування і розвитку як основна філософська проблема сучасної теоретичної науки. Науки про людину та суспільство.

36. Філософія свободи та сучасність.

37. Діалектика окремішності та інтегрованості економічних і господарських систем у сучасному суспільстві як предмет досліджень сучасних гуманітарних наук.

38. Філософські засади сучасної політичної економії. С. Булгаков.

39. Які проблеми сучасного суспільства актуалізують потребу у філософському осмисленні закономірностей економічного розвитку ?

40. У чому полягає багатосутнісна та багатофункціональна природа сучасного суб'єкта економічної діяльності ?

41. У чому знаходить свій прояв різниця між філософією політичного та економічного лібералізму ?

42. Влада як надскладний соціальний феномен та інститут суспільства: філософія розуміння, ставлення та сприймання. Функції політичної та економічної влади.

43. Влада та авторитет: діалектика взаємозалежності, взаємовпливів, ефект реалізації.

44. Філософія легітимності та легітимізації політичної та економічної влади. Моральні засади влади. Ідеологія і влада; ідеологія та економіка; ідеологія і культура.

45. Філософія суперечностей у системі зв'язків: політична та економічна свобода і влада.

46. Дослідження нових типів власності як наслідку діалектичності процесів трансформації економічних і соціальних систем. «Фундаментальна парадигма власності»;

47. У яких формах прояву та результатах знаходить вираз діалектика «золотого перерізу» у співвідношенні рівнів простору свободи суб'єктів економічного і політичного життя та влади на різних історичних етапах життєвого циклу економічних систем ?

48. У чому полягає діалектика заперечення заперечення у системі відносин власності в процесі трансформації економічних систем ?

49. У чому сутність, зміст та значення проблеми «футурвласності» ?

50. Основні інституціональні форми системи включення людини у процес економічної діяльності: потреба, інтерес, мотив, стимул, праця, результат.

51. Філософські засади розуміння сутності, функцій і ролі праці у розвитку людської цивілізації.

52. Філософські засади характеристики принципів, структури та форм мотивації до праці на різних історичних етапах розвитку економічних систем;

53. Людина у постіндустріальній економіці: становлення нових мотивів діяльності; зміст нової мотивації; форми прояву нової мотивації.

54. Філософські засади розуміння тенденцій розвитку сутності, змісту та форм мотивації до праці в умовах формування ознак постекономічного суспільства.

55. По той бік відчуження: соціальна творчість та свобода. Асоційована соціальна творчість як сутність процесу соціального звільнення.

56. Філософія сприймання потреби у праці у сучасній науковій літературі

57. Сергій Булгаков та його «Філософія господарства» про дух капіталізму;

58. Карл Поланьї – філософія включення найманих працівників у суспільне виробництво на принципах «мотивації голоду»;

59. Й.А. Шумпетер про найефективнішу систему мотивації до праці у розвиненій капіталістичній ринковій економіці та соціальне відчуження;

60. Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства як інституціональні форми організації економічного і соціального життя людини.

61. Соціальна філософія соціальної стратифікації як субстанції людського життя, невід'ємного атрибуту сучасного соціуму. «Метафізика соціальної структури».

62. Філософія залежності між певними станами соціальної стратифікації та соціальної нерівності.

63. Соціальна позиція, соціальна роль, соціальний статус, соціальна ідентичність як інструменти соціальної філософії у пізнанні закономірностей соціалізації економіки та суперечностей цього процесу.

64. Криза ідентичності як результат і чинник соціальної депривації, соціального відчуження внаслідок розвитку внутрішніх суперечностей в економічних системах.

65. Соціальні та професійні страти. Власність, характер праці та «оверстрат» - діалектика співвідношення та єдності понять та явищ.

66. Філософське трактування ключових ознак і функцій сучасного середнього, вищого та нижчого класу з позицій забезпечення стратегічних потреб економічного розвитку суспільства.

67. Економічні основи соціальної структури пізнього капіталізму.

68. Чи тотожні філософські принципи формування та функціонування соціальної структури в Україні та у розвинених країнах планети ?

69. Чи співпадають ключові ознаки середнього класу в Україні та в інших країнах ?

70. Які характерні риси філософії розвитку вищого класу в Україні ? Чи відповідає така філософія стратегічним потребам розвитку української економіки та суспільства ?

71. Еволюція соціально-філософської та етичної думки у розумінні проблеми справедливості: «Лінія Платона» та «Лінія Аристотеля».

72. Соціальна теорія справедливості.

73. Основні моделі соціальної справедливості: силова; договірна; інтуїтська; утилітаристська.

74. Основні проекти реалізації справедливості: консервативний; ліберальний; соціалістичний; комуністичний.

75. Економічна справедливість. Процеси, що визначають стани економічної справедливості – експлуатація; дискримінація; депривація.

76. Основні історичні форми справедливості: справедливість епохи традиційного суспільства; справедливість індустріальної епохи; справедливість постіндустріальної епохи.

77. Г.В.Ф. Гегель про проблему співвідношення рівності та справедливості.

78. «Теорія справедливості» Джона Ролза.

Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань з науки

Оцінювання знань студентів з науки (дисципліни) «Філософія економіки» здійснюється на основі результатів поточної успішності та заліку.

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на заліку.

Об'єктом **поточного оцінювання** є знання окремих складових робочої програми навчальної дисципліни:

- матеріалу, викладеного на лекціях;
- питань, розглянутих та обговорених на семінарських і практичних заняттях;
- матеріалу опрацьованого самостійно.

Поточне оцінювання здійснюється у формі підсумовування позитивних оцінок, отриманих студентом за виконання контрольних робіт, за роботу на семінарських та практичних заняттях, підготовку рефератів та інших завдань, передбачених робочою програмою дисципліни.

Об'єктом підсумкового оцінювання є знання програмного матеріалу дисципліни в повному обсязі.

Підсумкова оцінка з нормативної дисципліни складається, як правило, з оцінки за поточну успішність та оцінки на заліку.

Максимально можлива оцінка за знання програмного матеріалу нормативної дисципліни дорівнює 100 балам.

За поточну успішність студент може отримати максимум 60 балів та за залік 40 балів.

Організація поточного оцінювання знань студентів

Оцінювання знань студентів з науки (дисципліни) «Філософія економіки» здійснюється на основі результатів поточної успішності та поточного модульного контролю (ПМК).

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на іспиті.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, вироблених навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

Кафедра визначає загальну кількість балів за поточну успішність, а саме:

1. за виконання завдань та активну участь на семінарських заняттях - не більше 30 балів;
2. за виконання завдань для самостійної роботи – не більше 10 балів;
3. за виконання модульних контрольних робіт – не більше 10.

Загальна кількість балів за поточну роботу не може перевищувати 60 балів.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науковій роботі, у наукових конференціях, підготовці наукових публікацій тощо – можуть присуджуватись додаткові бали за поточну успішність, але не більше 10 балів. При цьому загальна кількість залікових балів не може перевищувати 50 балів.

Під час контролю виконання завдання для самостійної роботи оцінювання підлягають: самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань; підготовка рефератів, есе; конспектів навчальних чи наукових текстів, переклад іншомовних текстів, підготовка реферативних матеріалів з публікацій тощо.

Під час виконання аудиторних контрольних робіт оцінюванню підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набув студент після опанування певного завершеного розділу навчального матеріалу. Контрольні роботи можуть проводитись у формі тестів, відповідей на теоретичні питання, виконання індивідуальних завдань тощо.

З навчальної науки (дисципліни) «Філософія економіки» виконується дві модульні (контрольні роботи).

Оцінки за всі види поточної успішності фіксуються викладачами в журналах академічних груп відповідно до чинного порядку.

Одержані студентами оцінки за 100-бальною шкалою є підставою для підрахування залікових балів за кожен вид самостійної підготовки та підсумування кількості балів за всі види самостійної роботи.

На останньому семінарському занятті сумарна оцінка в балах за результатами всіх видів поточної успішності записується у відомості обліку поточної та підсумкової успішності.

Порядок підсумкового контролю знань

Оцінювання знань студентів з курсу «Філософія економіки» здійснюється на основі поточної успішності та заліку. Іспити проводяться у формі виконання письмових залікових завдань.

На залік виносяться вузлові теоретичні питання, що потребують творчого підходу та уміння систематизувати набуті знання і застосувати їх для вирішення практичних задач тощо.

Питання, що виносяться на залік з дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань визначаються кафедрою, включаються до робочої програми дисципліни та методичних матеріалів щодо змісту та організації самостійної роботи, поточного і підсумкового контролю і доводяться до студентів на початку року.

Шкала оцінювання екзаменаційних завдань

Оцінка за 100 – бальною шкалою	Рівень знань
10	відмінний
8	добрий
6	задовільний
0	незадовільний

Результати заліку оцінюють в діапазоні від 0 до 40 балів.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за поточну успішність (від 0 до 60) та за виконання завдань на заліку (від 0 до 40) балів. У відомості обліку поточної і підсумкової успішності записується сумарна оцінка в балах за результатами поточної успішності та заліку (від 0 до 100 балів).

Умови переведення даних 100-бальної системи оцінювання в 4- х бальну та шкалу за системою ECTS здійснюється в такому порядку:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-29	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Гєєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку : монографія / В. М. Гєєць; Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 863 с.
2. Базилевич В. Д. Метафізика економіки / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К.: Знання, 2007. – 718 с.
3. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Філософія економіки. Історія / В.Базилевич, В. Ільїн. – К.: Знання; М.: Рыбари, 2011. – 927 с.
4. Філіпенко А.С. Основи філософії та методології економічної теорії : навчальний посібник / А. С. Філіпенко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. – 262 с.
5. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства: у 2 кн. - Кн. 1. Філософсько-методологічні засади архітекτονіки предмета сучасної політичної економії: *монографія* / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко. - Київ: КНЕУ, 2018. - 397, [3] с.
6. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства : у 2 кн. — Кн. II. Сучасна політична економія як методологічна парадигма економічної політики розвитку у

глобалізованому суспільстві: **монографія** / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко. – Київ: КНЕУ, 2020. - 251 с.

7. Yurii K. Zaitsev. Chapter Cwo. The Fourth Industrial Revolution as a Motivator for a Qualitative Leap in a Country's Productive Capability: International Experience, and Challenges and Risks for Ukraine // Productivity of Contemporary Economies: Theory and Evidance. Edited by Anton S. Filipenko, Oleksandra M. Moskalenko and Yurii K. Zaitsev. This book first published 2021. Cambridge Scholars Publishing. - P. 15-35. (257 p.)

8. Zaitsev Yurii, Moskalenko Oleksandra. Modern society and economy: the dialectics of interdependence of possibilities and the methodology of its cognition // Economic Studies. – 2017. – № 4. (1,47 д.а.) Scopus. - Bulgarien Academy of Sciences Research Institute – Q 2.

9. Yuri Zaitsev Oleksandra Moskalenko. «Civilization Principles of Transformation of Values of Economic and Society Development under the Conditions of Artifical Intelligence Expansion» // Икономически Иследования. Economic Studies. Volume 31 (8), 2022 – С. 65 – 86. **Scopus**.

10. Зайцев Ю.К. Трансформація ціннісних орієнтирів розвитку сучасної економіки: форми прояву, проблеми та перспективи // Економічна теорія і право: зб. Наук. пр. / редкол.: А.П. Гетьман та ін. - Х.: Право, 2016. - № 3 (26). - С. 11-26.

Допоміжна:

1. Зайцев Ю. К. Системна парадигма та аналіз соціального ринкового господарства: Монографія / Ю. К. Зайцев. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 288 с.

2. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: Монографія / Ю. К. Зайцев. – К.: КНЕУ – 2002. – 188 с.

3. Зайцев Ю. К. Сучасна політична економія (проблеми та інституційне поле предмета і методології досліджень): навч. посіб. / Ю. К. Зайцев, В. С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2011. – 337 с.

4. Зайцев Ю. К. Політико-економічна обмеженість сучасного неолібералізму та можливі шляхи її подолання / Ю. К. Зайцев // Вчені записки. Збірник наукових праць. 2013. № 15. – С. 8-14.

5. Зайцев Ю.К. Теоретико-методологічні проблеми використання міждисциплінарних підходів в сучасних економічних дослідженнях / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 3. – С. 5-15.

6. Зайцев Ю. К. Субстантивистська школа, або політична економія Карла Поланьї, та її місце у пізнанні природи сучасних чинників економічного розвитку // Україна: аспекти праці: науково-економічний та - суспільно-політичний журнал. – 2011. – № 4.

7. Зайцев Ю.К. Людиноцентрична парадигма сучасної економіки як умова сталого розвитку суспільства // Ефективна економіка. № 2. 2013. - Електронний ресурс. – 20 с.

8. Зайцев Ю.К. Рушійні сили цивілізації та економічний розвиток: особливості дослідження і використання // Формування ринкової економіки. Збірник наукових праць. - № 31. – К.:, 2014. – С. 34 - 45.

9. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна економічна теорія і цивілізаційні чинники економічного розвитку // Економічна теорія: науковий журнал. - 2014. - № 4. - С. 107 — 119. - 0,8 д.а. *Index Copernicus Inter national*.

10. Зайцев Ю.К. Теоретико-методологічні проблеми використання міждисциплінарних підходів в сучасних економічних дослідженнях / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко // Актуальні проблеми економіки: Науковий економічний журнал. – 2017/1. – № 3. – С. 8–18.

11. Зайцев Ю. К. Політична економія постіндустріального суспільства // Економічна теорія. - № 1. 2019. Науковий журнал. (Copernicus). - С. 20-42.

12. Зайцев Ю. К. Проблеми збереження людиноцентричної парадигми економічного розвитку в умовах розгортання революції 4,0 // Сфера зайнятості і доходів в умовах цифрової економіки: механізми регулювання, виклики та домінанти розвитку: зб. тез доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. Конф; 23-24 жовт. 2019 р. - К.; КНЕУ, 2019. - С. 152-155.- 327, [1] с..

13. Зайцев Ю. К. Трансформація цивілізаційних функцій праці в умовах нанотехнологічних революцій і цифрової економіки // Збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції 11-12 листопада 2020 року. Київ, КНЕУ, 2020. - С. 81-84.

14. Зайцев Ю. К. Праця, потреби та ціннісні орієнтири людини в умовах становлення епохи глобальної цифрової економки // Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціоекономіка та менеджмент: стан, тенденції, управлінські рішення» - 11 травня 2022 року, Київ, КНЕУ. – С. 51-56.

15. Зайцев Ю. К. Політична економія сучасного стратегічного менеджменту // Соціально-трудові відносини : теорія та практика. Volum 12. 2022. – р.р. 41 – 49.

16. Основи економічних знань. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів неекономічних спеціальностей / за ред.. Павленка А.Ф., Савчука В.С., Зайцева Ю.К. - Харків: Фоліо, 2014. - 762 с. – Розділ 1,2,3.